

УДК 811 . 111'42'276'37

СЕМАНТИЧНА НАДМІРНІСТЬ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ РОЗМОВНОМУ ДИСКУРСІ

(на матеріалі п'єси Оскара Уайльда «A woman of no importance»)

Основну увагу в статті звернено на причини і функціональні особливості багатослів'я в англійськомовному розмовному дискурсі та визначено сутність поняття семантичної надмірності у мовленні. Явище семантичної надмірності розглянуто на матеріалі п'єси Оскара Уайльда «A woman of no importance». Дослідження дало можливість вказати причини та типові особливості використання семантичної надмірності, проаналізувати випадки її вживання, узагальнити результати проведених спостережень. Спираючись на драматургічний твір як форму реалізації розмовного дискурсу в літературі, виявлено, що явище надмірності служить для створення образу персонажа, його емоційного настрою, надає експресивності висловлюванню героя, а значить, є цілком виправданим, на відміну від його присутності в інших дискурсах, де надлишковість вважається мовленнєвою помилкою.

Ключові слова: *розмовний дискурс, семантична надмірність, плеоназм, тавтологія, експресивність.*

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми визначається популярністю розмовного дискурсу як в повсякденному житті так і в художній літературі, що є формою його вираження. Усне мовлення, через неможливість його багаторазового прослуховування, менш вибагливе у порівнянні з літературним. І хоча без помилок спонтанне мовлення неможливе, треба намагатись їх мінімізувати. Необхідно звернути увагу на розповсюджену

мовленнєву помилку – семантичну надлишковість – і розглянути випадки, коли вона є стилістичним засобом, а коли її присутність є невиправданою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі семантичної надмірності присвячено ряд наукових публікацій, що слугували теоретичною базою: студії Агамжанової В.І., Бурдіної З.Г., Бузарова В.В., Івшина В.Д., Мінаєвої Л.В., Третьякової Т.П та інших. Дослідження виконується в межах науково-дослідницької теми 0112U004326 «Епідегматичні девіації номінативних та комунікативних одиниць».

Мета статті – встановити причини і закономірності використання семантичної надмірності в розмовному дискурсі, що передбачає виконання наступних **завдань**: визначити сутність поняття семантичної надмірності у мовленні, вказати причини та типові особливості використання семантичної надмірності в розмовному дискурсі, провести спостереження випадків використання семантичної надмірності на прикладі художніх творів, узагальнити та проаналізувати ці спостереження.

Предметом статті є явище семантичної надмірності, **об'єктом** – англійськомовний розмовний дискурс. Вибір об'єкта дослідження не випадковий, тому що розмовний дискурс потребує постійного дослідження через постійний саморозвиток під впливом як екстра- так і інтралінгвальних процесів. У творах класичної літератури приклади живої комунікації зустрічаються порівняно рідко, найбільш близьким до усної комунікації представляється такий жанр художньої літератури, як п'єса, оскільки цей жанр поєднує в собі і ситуативну зумовленість, і спонтанність, й емоційну насиченість [2, с. 120]. Саме тому **матеріалом** дослідження роботи є драматургічний твір Оскара Уайльда «A woman of no importance», який представляє собою яскравий приклад розмовного дискурсу, експресивності та невимушеності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розмовний дискурс є частиною художнього дискурсу, книжкова мова реалізується і в писемній і в

усній формі (виступ по радіо, на телебаченні, лекція, доповідь), багато особливостей усного розмовного дискурсу відображені в творах художньої літератури (зокрема в п'єсах) і, відповідно, зафіксовані письмово.

З численних особливостей розмовного дискурсу можна виділити два основних і протилежних явища – надмірність і недостатність.

Надмірністю в мовленні прийнято вважати зайві слова, конструкції, зміст яких можна передати простіше. Іншими словами, мовленнєва надмірність – багатослівність, створена спонтанністю формулювання думки і емоційним характером повідомлення. До мовленнєвої надмірності приводить стилістична помилка, стилістична безпорадність автора, стилістична недбалість, абсолютно непотрібне топтання на місці в пошуках способу висловити свою думку [3]. Багатослівність часто зустрічається як в усно-розмовному, так і в літературному дискурсах.

У невідповідному мовленні надмірність може бути викликана різними чинниками: бажанням мовця продовжити своє висловлювання, невмінням стисло висловити думку і підібрати потрібні слова, прагненням якомога докладніше і емоційніше описати подію і т.п.

Що стосується літературної мови, тут автор застосовує прийом багатослів'я при передачі мови персонажа, стилю його промови, характеру. Мовленнєва надмірність проявляється в діалогах і монологів героїв твору. Також приклади багатослів'я можна зустріти в газетах і журналах, рекламах, при читанні доповідей, рефератів тощо. Але в таких випадках багатослівність приймається як стилістична помилка, що вимагає спеціального редагування [1, с. 86].

Багатослівність може виявлятися у різноманітних формах. Одним із її проявів є нав'язливе пояснення всім відомих істин (марнослов'я):

MRS. CAROLINE. The Ideal Man! Oh, the Ideal Man should talk to us as if we were goddesses, and treat us as if we were children. He should refuse all our serious requests, and gratify every one of our whims. He should encourage us to have caprices, and forbid us to have missions. He should always say much more than

he means, and always mean much more than he says (O. Wilde). Оскар Уайльд устами героїні пєси «Жінка, не варта уваги» занадто багатослівно передає пояснення жінки про те, що являє собою ідеальний чоловік. Виникає враження, що автор хотів описати кожен аспект, кожен рису характеру та манеру поведінки, яка притаманна ідеальному чоловіку. Він кілька разів вживає «*he should*» і неодноразово використовує сполучники «*our*» та «*us*». Така нав'язлива багатослівність допомагає автору передати прагматику висловлювання героїні, її роздуми та мрії про ідеального чоловіка, який мусить увібрати в себе всі зазначені нею якості. Говоріння без потреби допомагає автору показати характер персонажів, пристрась до балаканини, пліток або невміння лаконічно висловити думку.

Надмірність виникає при повторній передачі однієї і тієї ж думки:

MRS. ALLONBY. Ah, Ernest has a chin. He has a very strong chin, a square chin. Ernest's chin is far too square (O. Wilde). Повторення думки у даному випадку допомагає автору висловити здивування героїні формою та розмірами підборіддя одного з персонажів. Повторюючи свою думку, героїня Уайльда щоразу експлікує її більш експресивно.

LORD ILLINGWORTH. My dear boy, if I didn't like you I wouldn't have made you the offer. It is because I like you so much that I want to have you with me (O. Wilde). У цьому випадку першого речення цілком достатньо для розуміння змісту висловлювання. Але герой, прагнучи підсилити емоційний ефект, висловлює наступну пропозицію, яка не несе в собі нової інформації, а лише повторює зміст попереднього речення. Звісно, батько після багатолітньої розлуки хотів сказати своєму сину інші слова, але хвилювання далося взнаки, і він не спромігся на щось більше.

MRS. ARBUTHNOT. You come too late. My son has no need of you. You are not necessary.

LORD ILLINGWORTH. What do you mean, Rachel?

MRS. ARBUTHNOT. That you are not necessary to Gerald's career. He does not require you (O. Wilde). Цей діалог також містить у собі думку, яку можна

висловити одним реченням. Але героїня, намагаючись довести колишньому чоловіку його нікчемність, кількаразово повторює, що зараз у ньому немає ніякої необхідності. У такому висловлюванні відчувається докір та образа жінки.

У текстах п'єс не рідко можна зустріти і ляпалісиади – один із видів мовної надмірності, що полягає у затвердженні очевидних істин:

*HESTER. Oh, your English society seems to me shallow, selfish, foolish. It has **blinded its eyes, and stopped its ears** (O. Wilde).* Надлишковість цього висловлювання полягає у вживанні «its eyes» поряд із дієсловом «to blind», яке саме по собі має значення «втратити зір, осліпнути».

LORD ILLINGWORTH. I am the boy's own father and he my own son (O. Wilde). Таке висловлювання також належить до ляпалісиад, бо являє собою затвердження очевидної істини.

Інша форма мовної надмірності – плеоназм – надлишковість засобів, що використовуються для передачі лексичного чи граматичного змісту висловлювання. Плеоназм як властивість тексту є протилежністю еліпсису і виявляє себе у повторенні чи синонімічному дублюванні лексем (лексичний або семантичний плеоназм), а також у надто багатослівній передачі змісту, який може бути висловлений коротше (синтаксичний плеоназм) [4, с. 28].

Близькі за змістом і тому «зайві» слова вживають багато персонажів, якщо автор прагне показати, що вони вимовляють непідготовлені спонтанні фрази:

*MRS. ALLONBY. When Ernest and I were engaged, he swore to me positively on his knees that he had never loved any one before **in the whole course of his life** (O. Wilde).* Ця репліка є яскравим прикладом синтаксичного плеоназму, оскільки фраза «in the whole course of his life» впливає лише на довжину речення і не несе на собі будь-якого смислового навантаження.

LADY HUNSTANTON. Lord Illingworth's mother, dear Mrs. Arbuthnot, was one of the Duchess of Jerningham's pretty daughters...(O. Wilde) У цьому

прикладі ми спостерігаємо один із різновидів синтаксичного плеоназму – дубльований підмет.

HESTER. You, rich people in England, you don't know how you are living. How could you know? You shut out from your society the gentle and the good. You laugh at the simple and the pure (O. Wilde). Подвійний підмет героїня використовує, акцентуючи обурення багатством деяких прошарків суспільства. Звертаючись до Леді Ханстентон, вона наголошує, що розглядає її не як конкретну особу, а як представницю класу багатіїв.

*GERALD. There is **nothing** Lord Illingworth **doesn't know** (O. Wilde).* Синтаксична надмірність висловлювання полягає у вживанні подвійного заперечення, хоча і не притаманного англійській мові.

Немало у п'єсі і прикладів лексичного плеоназму:

*LADY HUNSTANTON. When I knew Lord Illingworth first as plain George Harford, he was simply a very brilliant young man about town, with not a penny of **money** except what poor dear Lady Cecilia gave him (O. Wilde).* Вживання іменника «money» є невиправданим, бо іменник «penny» вже містить у собі цей семантичний компонент – мова йде про гроші.

Різновид плеоназма – тавтологія – також зустрічається в п'єсах як стилістичний прийом.

LORD ILLINGWORTH. By the way, Gerald, you should learn how to tie your tie better (O. Wilde). Тут використовуються семантично споріднені слова, оскільки значення дієслова «зав'язувати» та іменника «краватка» співпадають.

*LADY CAROLINE. I think not, John. Well, you couldn't come to a more charming place than this, Miss Worsley, though the house is excessively **damp**, quite unpardonably **damp**... (O. Wilde)* Леді Керолайн умисно кількаразово повторює слово «damp», обрамлюючи його прислівниками, що підсилюють значення, аби показати недбале ставлення Леді Ханстентон до гостей, яких вона в себе приймає.

HESTER. I dislike Mrs. Allonby. I dislike her more than I can say (O. Wilde).

Повторення того самого дієслова в обох реченнях свідчить про велике почуття нелюбові та роздратування.

Інколи тавтологічні повтори можуть бути характерною рисою персонажу. У п'єсі Уайльда Леді Статфілд постійно повторює слова «very» та «quite»:

LADY STUTFIELD. Yes; I see that. It is very, very helpful... Thank you, thank you. It has been quite, quite entrancing... Yes - is it not? – very, very like them... Quite, quite wonderful (O. Wilde).

Як джерело мовної експресії тавтологія особливо дієва, коли однокореневі слова зіставляються як антоніми:

LORD ILLINGWORTH. People nowadays are so absolutely superficial that they don't understand the philosophy of the superficial (O. Wilde). Для кращого розуміння прикладу можна звернутися до перекладу: *Люди нынче стали до того поверхностны, что не понимают даже философии внешности (О. Уайльд).* Слово «superficial», яке на перший погляд здається тавтологією, в прикладі має зовсім різні значення. У першому випадку «поверхностный» значить «неглибокий» (характеристика розумових здібностей), а у другому – «зовнішній» (той, що має відношення до зовнішності). Звідси маємо своєрідну гру слів, яка в перекладі звучить не так вдало, як в оригіналі.

Автор п'єси використовує невиправдані словесні повтори, щоб передати природність мови. Повтори тут несуть певну прагматичну навантаженість: через мову персонажів донести до глядача їх емоційний настрій, освіту, начитаність, класову приналежність.

HESTER. You love the beauty that you can see and touch and handle, the beauty that you can destroy, and do destroy, but of the unseen beauty of life, of the unseen beauty of a higher life, you know nothing (O. Wilde). Героїня, що вживає повтри, знаходиться в стані сильної напруги, гарячкового хвилювання. Її неабияк обурює поведінка багатіїв, які бачать красу лише в тому, що можна повертати в руках, одягнути або зруйнувати. Вони занадто примітивні, щоб

відчуті та побачити красу в чомусь іншому. Тобто, краса матеріальна тут порівнюється із духовною.

LORD ILLINGWORTH. Twenty years of romance make a woman look like a ruin; but twenty years of marriage make her something like a public building (O. Wilde). Повторення слів у цьому реченні допомагає створити комічний ефект. Структура другої частини речення повторює структуру першої, відрізняючись при цьому ключовими словами, на які автор прагне звернути увагу. Вони і є кульмінацією іронії.

Надмірність у мовленні персонажів п'єси автором застосовується набагато частіше, ніж недостатність. Автор свідомо дає можливість дійовим особам говорити багатослівно, повторюючись і обмовлюючись, вживати однокореневі слова і синоніми в одному висловлюванні. Це не вважається авторською помилкою; такий стилістичний прийом – засіб письменника наблизити мову п'єси до дійсності, щоб глядач повірив тому, що він бачить і чує зі сцени. Гра акторів повинна бути майстерною, а мова персонажів – природною.

Висновки дослідження. Явище мовленнєвої надмірності ще далеке від однозначної ідентифікації. Сучасні мовознавці намагаються аналізувати витoki надмірності в мовленні і в самій системі мови, відштовхуються від мовних способів її прояву, у зв'язку з тим, що саме наявність цього явища обумовлюється завданнями комунікації.

Вивчення мови п'єс показало, що, прагнучи найбільш натурально наблизити мовлення персонажів до усно-розмовного дискурсу, письменники вдаються до різних стилістичних прийомів. Явище надмірності, яке часто вживається драматургами, служить для створення образу персонажа, його емоційного настрою, надає експресивності висловлюванню героя, а значить, є цілком виправданим, на відміну від його присутності в інших дискурсах, де надлишковість вважається мовленнєвою помилкою.

Як доводять результати дослідження, зникають старі форми, з'являються нові, мова вдосконалюється, межа між розмовним та книжково-писемним

мовленням стирається. У лінгвопрагматичних дослідженнях все частіше на перший план виступає необхідність вивчення розмовного дискурсу з урахування інтересів мовця і слухача, їх емоцій, ясності, лаконічності, практичності думки і способів її вираження.

Запропоноване дослідження надлишковості – аналіз драматургічного твору – може бути застосоване у подальшому. Одержані результати та висновки можуть стати у пригоді для аналізу цього явища на матеріалі драматургічних творів сучасних авторів і живого розмовного дискурсу, беручи до уваги як діахронічний, так і синхронічний аспекти дослідження явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агамжанова В.И. Контекстуальная избыточность лексического значения слова. / В.И. Агамжанова. – Рига, 1977. – 135с.
2. Бекнер С.С. Проблемы развития разговорного английского языка в XVI – XX веках: (на материале драматургии и других литературных жанров). / С.С. Бекнер. – Воронеж, 1978. – 321 с.
3. Избыточность речи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eyange.livejournal.com/96441.html>
4. Кухаренко В.А. Практикум зі стилістики англійської мови. / В.А. Кухаренко. – Вінниця, «Нова книга», 2000. – 160с.
5. Уайльд О. Женщина не стоящая внимания [Электронный ресурс] / Оскар Уайльд. – Режим доступа: http://lib.ru/WILDE/wilde2_3.txt
6. WILDE O., A woman of no importace [Электронный ресурс] / Oscar WILDE – Режим доступа: <http://irikha.com/library.php?clause=070>

Мащенко Е., Медведь Е. Семантическое излишество в англоязычном разговорном дискурсе.

Основное внимание в статье обращено на причины и особенности многословия в англоязычном разговорном дискурсе, определена суть понятия семантического излишества в речи. Явление семантического излишества

рассмотрено на материале пьесы Оскара Уайльда «*A woman of no importance*». Исследование дало возможность указать причины и типичные особенности использования семантического излишества, проанализировать случаи его употребления, обобщить результаты наблюдений. Опираясь на драматургичное произведение как форму реализации разговорного дискурса в литературе, выявлено, что явление излишества служит для формирования образа персонажа, его эмоционального настроения, придает экспрессивность высказыванию героя, а значит, является абсолютно оправданным, в отличие от других дискурсов, где излишество в речи считается ошибкой.

Ключевые слова: семантическое излишество, плеоназм, тавтология, разговорный дискурс, экспрессивность.

Mashchenko K., Medvid O. Semantic Redundancy in English Colloquial Discourse.

The attention is paid to the reasons and peculiarities of redundancy in colloquial discourse, the notion of semantic redundancy is defined. The article deals with the phenomenon of semantic redundancy studied on the material of the play «A woman of no importance» by Oscar Wilde. The research enabled to point out the reasons and peculiarities semantic redundancy, to analyze its cases and to generalize the results of examination. It was found out that redundancy is used in order to create the image of the character, his/her emotional state; it gives the expressiveness to his/her utterances. So, the existence of this phenomenon in colloquial discourse is quite reasonable in comparison with other discourses, where it is observed as a mistake.

Key words: semantic redundancy, pleonasm, tautology, conversational discourse, expressiveness.

Медвідь, О.М. Семантична надмірність в англійськомовному розмовному дискурсі (на матеріалі пьеси О.Уальда "A Woman of No Importance" [Text] / О.М. Медвідь, К.Г. Мащенко// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія «Філологія (мовознавство)»: зб. наукових праць. – Вінниця: ТОВ"Фірма "Планер", 2014. - Вип.19. - С.216-221.